

Guus, de detective van de begraafplaats

door Peter Hamans

Hij stond jarenlang als docent Nederlands en Duits voor de klas maar beëindigt zijn loopbaan als beheerder van de vier gemeentelijke begraafplaatsen in Roermond. En zijn favoriete literatuur is niet die van Reve of Hermans maar de Wet op de Lijkbezorging. Hoewel Guus Rüsing (61) met vroegpensioen gaat, blijft hij toch werken tot zijn 91^e. Aan Peter Hamans legt hij uit waarom.

Over de emoties in zijn werk:

‘Op Kerstavond overleed in Roermond een man van Turkse komaf. Op oudejaarsdag heb ik hem in m’n eentje begraven. Het was een speciale uitvaart op een speciale dag. Onvoorstelbaar, die man had helemaal niemand. Geen familie, geen vrienden, geen kennissen. Niemand. Ik liep namens de gemeente achter zijn kist. Het was alsof ik in een boek van Kafka zat, weet je wel, zo unheimisch. Ik nam afscheid van de overledene namens alle burgers van de stad Roermond. Op de drempel van oud en nieuw moest ik aan hem denken terwijl ik een goed glas wijn dronk. En ik vroeg me af hoe het toch komt dat iemand zo alleen kan zijn.

Maar ik heb hem een fatsoenlijke begrafenis gegeven. Dat eis ik ook, daar had die man recht op. Sociale begrafenissen op kosten van de gemeente, ze komen steeds vaker voor. Maar ik heb het pas twee keer meegemaakt dat geen enkele nabestaande of iemand uit de vriendenkring erbij aanwezig was. Zo’n uitvaart houdt mij daarna nog wel even bezig. En als ik een kind moet begraven dat slechts twee dagen heeft geleefd, dat spookt ’s avonds ook nog door mijn hoofd. Maar voor de rest, nee hoor, ik ben echt niet geobsedeerd door de dood. Ik kan zaken heel goed scheiden. Stel je voor dat ik elke avond thuis met m’n handen in het haar zat, zo van ‘tjonge jonge wat is het leven toch zwaar’. Dan konden ze me na drie weken naar Venray brengen.’

‘Het was stom toeval dat ik in dit werk ben gerold. Toen de toenmalige archivaris was verhinderd om een rondleiding over het oude kerkhof te geven, nam ik het van hem over, daarbij overigens niet gehinderd door enige specifieke funeraire kennis. Dat beviel blijkbaar zo goed dat ik gelijk een gratis lidmaatschap kreeg aangeboden van vereniging De Terebinth die ijvert voor het behoud en onderhoud van begraafplaatsen. Ik ben nu regiocoördinator van De Terebinth en secretaris van de stichting Funerair Erfgoed Limburg. Zo kwam ik bij het Monumentenhuis Limburg terecht. Ik werd gedetacheerd bij de gemeente Roermond om een veiligheidsinspectie op het Oude Kerkhof te doen.

Guus Rüsing blijft ook na zijn vroegpensioen actief op de dodenakkers in Limburg.

Foto Peter Hamans

Zodoende kwam ik uiteindelijk in dienst van de gemeente. Als ambtenaar zorgde ik ervoor dat uitvaarten op de gemeentelijke begraafplaatsen ordentelijk verliepen. Soms speelden emoties hoog op. Ik heb het wel eens meegemaakt dat twee broers elkaar de koppen insloegen boven het open graf van hun vader. Je proefde als er spanning in de lucht hing. Dan zorgde ik er wel voor dat stadswachten of politie in de buurt waren. Maar het was prachtig werk, ik heb het altijd graag gedaan. Tijdens uitvaarten kom je heel dicht bij mensen. Je treedt in huncirkel van vrouwen verdriet en maakt kennis met allerlei culturen en godsdiensten. Ik heb van mijn hobby echt mijn werk kunnen maken.’

Over de waarde van begraafplaatsen:

‘Ik vind dat ik mijn sporen op funerair gebied heb verdiend. Neem het kleine protestantse kerkhof aan de Korte Raarberg in Meerssen, een echte bijzonderheid in het katholieke zuiden. Ik heb er dertig jaar voor geknokt om het opgeknapt en weer toegankelijk te krijgen. Daar ben ik heel blij mee. Als funerair deskundige heb ik overal in Limburg mijn adviezen achtergelaten. Op begraafplaatsen in Venray, Ouddorp in Beesel, Maastricht, Papenhoven, Panningen, Gulpen, Sittard, Posterholt, St. Odiliënberg... noem maar op. Het is zaak dat we goed met ons funerair erfgoed omgaan en dat we bedreigde grafmonumenten en begraafplaatsen proberen te behouden. Ze maken deel

uit van onze geschiedenis.’ ‘Ik ben er trots op dat ik mede heb bijgedragen aan de status van rijksmonument van het Oude Kerkhof. We hebben in Roermond nog voldoende capaciteit op de vier gemeentelijke begraafplaatsen Tussen de Bergen, Brummeberg in Herten, Herten kerkhof en Nabij Kapel in ’t Zand, in de volksmond beter bekend als de Aje Kirkhaof. Tussen de Bergen werd destijds ingericht omdat in Vlodrop staatsmijn Beatrix in gebruik zou worden genomen en Roermond zou doorgroeien naar 100.000 inwoners. Is allemaal niet gebeurd, dus we hebben nog plek genoeg. Alleen het gedeelte van Tussen de Bergen waar moslims liggen begraven verdient uitbreiding maar dat mag geen probleem zijn.’

‘Ik neem weliswaar afscheid van de gemeente maar ik blijf dit werk doen als zelfstandig ondernemer met mijn funerair adviesbureau. Zo blijven mijn kennis en ervaring behouden voor de samenleving. Ik weet heel veel van de Aje Kirkhaof, al valt er nog heel veel te ontdekken. Ik ben nu bijvoorbeeld op zoek naar een graf. Het nummer staat niet op de plattegrond dus dat wordt nog een heel gepuzzel, zowel in het archief als ter plekke. Man, ik voel me soms net een detective die alles uit de kast moet halen om de waarheid boven water te krijgen. Ooit moest ik de rechthebbende van een graf op het Oude Kerkhof zien te achterhalen. Ik kwam via via in Noord-Holland terecht, werd verwezen naar mensen in België, die stuurden me

door naar Aruba en ik eindigde in Noord-Amerika. Ik was er twee jaar zoet mee maar zonder tastbaar resultaat. Tot op zekere dag, het was Allerheiligen. Ik sta op het oude kerkhof en een vrouw tikt op mijn schouder. ‘Bent u meneer Rüsing die de nabestaanden zoekt?’ De vrouw bleek familie te zijn van degene die in dat bewuste graf lag. En waar woonde zij? In Linne...!’

Over het NSB-incident:

‘In 2001 ontstond flinke trammelant toen het graf van NSB’er Leendert de Leeuw zou worden ingeschreven in het Rijksmonumentenregister. Voor- en tegenstanders bemoeiden zich ermee. Tegenstanders waren bang dat het een bedevaartsoord voor rechts-extremisten zou worden. Wat een onzin. Het graf ligt op het zogeheten ‘verloren kerkhof’, de ongewijde aarde van het Oude Kerkhof. Namens De Terebinth huldigde ik het standpunt dat je fout erfoed ook voor het nageslacht moet bewaren. En dat vind ik trouwens nog steeds. Een munt van keizer Nero gooi je toch ook niet weg enkel en alleen omdat hij een bandiet was? Bovendien is de laatste rustplaats van De Leeuw in Roermond een van de weinige originele NSB-graven in Nederland. Tjonge jonge, ik heb toen wat over me heen gekregen.

De politie is nog bij me thuis geweest omdat ik telefonisch met de dood ben bedreigd. Ik had niet verwacht dat deze kwestie zolang na de Tweede Wereldoorlog nog tot zoveel

opschudding zou leiden. Nu nog kijken sommige mensen mij scheef aan vanwege die kwestie. Anderzijds kreeg ik ook veel steunbetuigingen, ook uit onverwachte hoek, zelfs uit Rome. Pierre Huijskens stak mij destijds een hart onder de riem in zijn column in het Algemeen Dagblad, dat heb ik erg gewaardeerd. Overigens is het NSB-graf gewoon op die monumentenlijst gekomen. Het was ook selectieve verontwaardiging. Even verderop ligt het graf van NSB-burgemeester Hettterscheid en daar kraaide geen haan naar.’

Over zijn toekomst:

‘Ik stop weliswaar formeel bij de gemeente maar ik ga gewoon door met dit werk. Nu als zelfstandig ondernemer met een eigen funerair adviesbureau. Ik mag wel zeggen dat ik de enige in Limburg ben die zoveel kennis in huis heeft op het gebied van begraafplaatsen. Ik ga kerkbesturen, gemeenten en particulieren algemene adviezen geven over het onderhouden van begraafplaatsen en de monumenten die er staan. Er worden weliswaar steeds minder mensen begraven want meer dan 60 procent van de overledenen wordt gecremeerd. Dat wil echter niet zeggen dat we de begraafplaatsen maar moeten opheffen. Dat is trouwens ook een heel ingewikkelde kwestie want daar gaan minstens veertig jaar overheen in verband met grafrechten en dergelijke. Nee, we moeten ze in ere houden, maak er mooie groenplekken van. Veel kinderen willen later weten waar hun opa en oma begraven lig-

gen. Aan kerkhoven lees je de historie van een lokale samenleving af. Het zijn geschiedenisboeken in steen. Schatkamers van de dodencultuur die nooit mogen verdwijnen.’

‘Het mooiste grafmonument? Tja... ik durf het bijna niet hardop te zeggen maar dat is natuurlijk ‘het Graf met de handjes’ op het Oude Kerkhof. Twee handen die elkaar vastgrijpen over de muur op de scheidslijn tussen de protestantse begraafplaats en het rooms-katholieke deel. Het monument vertelt het schitterende en ontroerende liefdesverhaal van twee mensen die voor altijd van elkaar zijn blijven houden. Zelfs de dood heeft ze niet uit elkaar kunnen halen. Ik denk dat het een van de meest gefotografeerde monumenten in Roermond is. Het ‘Graf met de handjes’ heeft zelfs de cover van Time Magazine gehaald’.

‘Grafmonumenten zijn in principe niet lelijk, want ze vertellen allemaal een persoonlijk verhaal. Maar de eerlijkheid gebiedt me te zeggen dat ik af en toe toch geneigd ben om mijn zonnebril op te zetten als ik over begraafplaatsen loop, als je begrijpt wat ik bedoel. Overigens zal later op mijn graf geen monument komen te staan. Want ze moeten me maar cremieren.

Opperuimd staat netjes. Want ik heb al zoveel opgravingen meegemaakt, ik weet onderhand wel hoe het daar beneden uitziet na zoveel jaren...’